

Omschakelaar dealt met kansen en uitdagingen

‘Biologisch boeren goede keuze voor bedrijf’

De interesse voor de biologische melkveehouderij groeit. In het eerste kwartaal van 2016 meldden zich 60 nieuwe boeren bij het Skal aan. Kan iedere boer zomaar biologisch worden? Wat zijn de kansen en uitdagingen? Melkvee legde drie omschakelaars vijf actuele vragen voor. „Je moet het biologisch boeren beslist in je hebben.”

Het aantal omschakelaars is in 2015 en 2016 flink toegenomen, stellen Kees Water van Ekopart en Edith Finke van DLV Advies, specialisten in het begeleiden en adviseren van boeren die willen omschakelen van gangbare naar biologische melkveehouderij. In het eerste kwartaal van dit jaar meldden zich bij het Skal 60 nieuwe omschakelaars aan, tegen eveneens 60 in héél 2015. Dat is al snel goed voor 30 miljoen liter melk, aldus Finke.

Water verwacht dat dit jaar zo'n 80 bedrijven gaan omschakelen. De markt vraagt om deze uitbreiding, zeggen de specialisten. Maar: „We moeten ervoor waken dat de markt niet door te veel aanbod wordt verstoord.”

Auke Stremmer uit het Friese Jorwerd (80 melkkoeien, 62 hectare land), Arnoud van der Wijst uit het Brabantse Loosbroek (60 melkkoeien, 34 hectare land) en Hans Sander en Wendy de Koning uit het Noord-Hollandse

Akersloot (120 melkkoeien, 105 hectare land) zijn omschakelaars in het eerste jaar. Ze zijn positief gestemd over hun toekomst als biologisch melkveehouder. „Het is een goede keuze voor ons bedrijf”, zegt Arnoud van der Wijst, die met zijn onderneming een voor hem nieuwe wereld instapt. Voor Auke Stremmer diende de kans zich aan om biologisch te gaan boeren toen hij in 2015 na een ruilverkaveling 20 hectare natuurgroen met de bestemming

Wendy de Koning en Hans Sander: „Wij willen een gezond product op een natuurlijke manier produceren.“

particulier natuurbeheer kon kopen en in datzelfde jaar zijn areaal met nog eens 15 hectare natuurgrond kon uitbreiden, door met Natuurmonumenten een samenwerking aan te gaan. Bij Sander/De Koning gaf idealisme en de mogelijkheid om 30 hectare natuurland te kunnen pachten de doorslag om voor biologisch te kiezen. „Wij willen een gezond product op een natuurlijke manier produceren“, zegt Wendy de Koning.

Is elke ondernemer geschikt om biologisch te gaan boeren?

Nee, weten de drie omschakelaars. „Ik zie biologisch boeren als een specialisatie van de melkveehouderij“, aldus Arnold van der Wijst. „Zoals bij elke specialisatie is niet elke ondernemer geschikt voor de biologische melkveehouderij. Als je geen gebruik mag maken van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen, vraagt dat om andere kwaliteiten. Je zult meer door je grasland moeten wandelen om te kijken of er onkruid staat en dat handmatig moeten verwijderen. Maïsland moet meerdere malen worden geëgd en eventueel ook nog worden geschoffeld. Dit vergt meer arbeid en vakmanschap.“

Volgens Auke Stremmer moeten biologische boeren andere kansen en uitdagingen uit hun bedrijf halen. „Je moet meer spelen met de middelen die je hebt“, stelt hij. „Ik ben al jaren met de bodem bezig. Die bodem heeft meer te bieden dan je denkt. De grond kan best zonder kunstmest, maar dat vergt wel een andere manier van denken. Ik probeer het land aan te praat te houden door vroeg te maaien, kort te weiden en vaker met kleinere hoeveelheden drijfmest te bemesten (15-20 kuub per hectare). Ik knijp al jaren in de kunstmestgift, ik strooide nog maar 30 kilo stikstof voor de eerste snede en 60-70 kilo per jaar. Dan is de overschakeling naar biologisch minder groot.“

Wendy de Koning denkt dat een boer alleen moet omschakelen als dat daadwerkelijk bij hem past. „Het vraagt toch om een andere bedrijfsvoering. Veel gangbare boeren hebben vertrouwen in kunstmest. Wij hebben dat minder. Ik denk dat wanneer je het bodemleven op orde hebt, er een gezond gewas op je land kan groeien met een goede opbrengst. Als gras in een eigen tempo groeit, is het een volwaardiger product voor de koe. Ook wij zijn al jaren de kunstmestgift aan het afbouwen. We proberen het bodemleven met andere middelen, zoals zeewierkalk en lavameel, aan de gang te houden.“

Dit zeggen de specialisten: „Niet iedere ondernemer is geschikt om biologisch te gaan boeren. Dat durft niet iedereen. Als je een intensief bedrijf hebt, valt het niet mee om om te schakelen. Sommige ondernemers zien wel de mogelijkheden van biologisch en weten hun bedrijf richting een biologische bedrijfsvoering te ontwikkelen.“

Wat doet de markt van biologische melk en wat zijn de verwachtingen voor de toekomst?

FrieslandCampina heeft de biologische

garantieprijs voor juli vastgesteld op 45,00 euro. Daarmee daalt de garantieprijs met 1,00 euro ten opzichte van die van juni. Volgens de coöperatie is de markt voor biologische zuivel momenteel stabiel. De garantieprijs daalt echter, omdat een negatieve koersontwikkeling van het Britse pond door de Brexit wordt verwacht, aldus de zuivelonderneming. Toch zijn de omschakelaars positief gestemd over de biologische melkprijs.

„Ik zie persoonlijk een gunstige toekomst voor de biologische zuivel“, zegt Stremmer.

„Het aanbod van biologische producten in de winkels wordt steeds groter. De consument wordt bewuster van zijn eetpatroon. Je ziet wel dat melkfabrieken die biologische melk willen hebben, de verhouding vraag-aanbod goed in de gaten houden. Ze nemen niet meer veehouders aan dan nodig is voor voldoende afzet van biologische zuivel op de markt.“

Van der Wijst vervolgt: „Als omschakelaar moet je tijdig afspraken met je melkfabriek maken om de biologische melkprijs te ontvangen. Niet iedereen die nu omschakelt, kan de biologische melk leveren. Het is een goede zaak dat melkfabrieken niet alle omschakelaars aannemen. Er moet wel afzet voor zijn.“ De Koning ervaart net als Stremmer dat de consument zich steeds bewuster wordt van zijn voeding. „Dat is een proces dat zich nog gaat voortzetten. We hebben sinds kort een melktap op het bedrijf, we merken dat dat de mensen aanspreekt. Consumenten zijn op zoek naar een gezonder levenspatroon. Ze willen het pure product. Ik vind het leuk om het verhaal achter dat product uit te dragen.“

Dit zeggen de specialisten: „De biologische markt is een kleine markt die rustig groeit en blijft groeien. Om in de vraag te voorzien, wordt biologische melk uit het buitenland geïmporteerd. Belangrijk is om de markt niet te laten verstoren door te veel aanbod. Als er straks veel biologische melk uit bijvoorbeeld Denemarken komt tegen een lage prijs, kan dit de markt verstoren, met als gevolg een lagere melkprijs. Ook wordt het spannend als het aantal omschakelaars in de komende jaren zo hoog blijft. Dan zal de markt een extra impuls moeten krijgen.“

Hoe ga je als omschakelaar de twee omschakeljaren financieren?

We gaan de twee jaren van omschakeling weinig verdienen, weet Stremmer. „Zeker nu de gangbare melkprijs zo laag is. Voor het

tweede jaar hebben we afspraken met de bank gemaakt, omdat er dan duurder voer nodig is.“ In het eerste jaar valt het liquiditeitstekort nog wel mee, verwacht hij. „Het gras verandert wel van kwaliteit, maar door het korter te maaien, houd je de melkproductie onder de koeien. De dieren geven nu gemiddeld 26-27 liter melk, dat is niet veel anders dan vorig jaar. De gehalten zijn wat lager, omdat er minder eiwit in het gras zit.“

Volgens Van der Wijst is vooral het tweede jaar een moeilijker jaar. „Dat is het jaar waarin de koeien omschakelen. Dat wil zeggen dat de koeien alleen maar biologisch ruw- en krachtvoer voorgeschoteld krijgen. De kosten daarvan zijn veel hoger en je ontvangt nog steeds de gangbare melkprijs. Om niet in financiële problemen te komen, is een liquiditeitsprognose opgesteld en hebben we afspraken gemaakt met de bank over het uitstellen van de aflossing.“

Wendy de Koning verwacht in het eerste jaar nog geen grote veranderingen in het financiële plaatje.

„We besparen op de kunstmestkosten. Verder voeren we al enkele jaren een duurdere brok; het gaat tussen deze GMO-arme en de biologische brokprijs is kleiner dan het verschil met een gewone A-brok. Daarnaast zijn onze koeien al gewend aan een gewas met minder kunstmest. We maken geen kuilen met een gigantisch ruweiwitgehalte. Ik denk dat wanneer eiwit op een rustige manier in het gras wordt gevormd, de koe het beter ▶

Auke Stremmer: „De bodem heeft meer te bieden dan je denkt.“

Arnoud van der Wijst:
„Als omschakelaar moet je tijdig afspraken met je melkfabriek maken om de biologische melkprijs te kunnen ontvangen.“

snijmaïs in het rantsoen, hoeft er niet veel te veranderen. Deze koeien kunnen biologisch hetzelfde produceren, als er maar voldoende klaver in het rantsoen zit.“

Hoe kijkt de buitenwereld tegen het biologisch boeren aan en hoe ga je daar mee om?

Auke Stremmer merkt dat gangbare veehouders het biologisch boeren meer accepteren dan pakweg vijf jaar geleden. „Maar dat neemt niet weg dat mijn collega's in de buurt precies in de gaten houden wat er nu allemaal op ons bedrijf gebeurt. Vaak denken boeren dat de productie per koe terug gaat naar 6.000 liter, maar dat is niet zo. Ik verwacht 7.000-7.500 liter per koe te melken. Sommige boeren hikken ook tegen wéér een controle aan, ditmaal van het Skal. Als je je echter aan de regels houdt, is het Skal niet zo streng. Ik denk wel dat biologisch boeren een flinke uitdaging is, maar we staan er als gezin helemaal achter.“ Wendy de Koning ervaart dat de consument heel positief is. „Wij gebruiken al jaren GMO-arm voer, maar dat zegt de consument niets. Als je vertelt dat je biologisch wilt gaan boeren, reageren mensen heel enthousiast. Je merkt dat het leeft.“ Familie en vrienden vinden het interessant hoe de omschakeling naar biologisch zal verlopen, aldus Arnoud van der Wijst. „Gangbare melkveeouders zien vooral het grote melkprijsverschil. Die hogere melkprijs willen we allemaal wel ontvangen, maar er wordt vergeten dat de kostprijs ook hoger is. Verder is niet bij iedereen bekend dat de omschakelperiode twee jaar duurt en dat we eerst veel extra kosten moeten maken, voordat we een hogere melkprijs krijgen.“ Dit zeggen de specialisten: „De biologische sector wordt serieus genomen, omdat de prijs overeind blijft en er geproduceerd wordt voor een eigen markt. Veel gangbare boeren hebben het moeilijk om bij hoofd boven water te houden met deze slechte melkrijzen. Toch zal ook de gangbare markt weer aantrekken. Je moet vertrouwen hebben in de markt waarvoor je produceert en je bedrijf naar die markt ontwikkelen. Biologisch boeren is een serieus alternatief als je daar de boer voor bent en het bij je bedrijf past.“ ■

kan benutten. De noodzaak van bijproducten aankopen wordt minder groot als het ruwvoer in balans is.“

Dit zeggen de specialisten: „Omschakelen in een periode met een lage gangbare melkprijs is lastig, omdat de liquiditeit nu mogelijk al onder druk staat. Boeren kunnen een overzicht van omschakelkosten en een economische onderbouwing laten maken voor de twee omschakeljaren. Met de economische onderbouwing kan bij de bank een aanvraag tot extra financiële ruimte worden ingediend. Verder kan de boer zichzelf voor de omschakelperiode goed voorbereiden door nu al met grasklaver bezig te zijn, minder kunstmest te strooien en maïs in vruchtwisseling te telen. Mogelijk biedt een toekomstig borgstellingsfonds ruimte om dit probleem op te lossen (zie kader).“

Wat betekent omschakelen voor je land, melkproductie en huisvesting?

„Wij zijn al jaren met de bodem bezig“, zegt Wendy de Koning. „We strooien minder kunstmest en gebruiken in plaats daarvan natuurlijke middelen, zoals zeewierkalk, eierschalen, Keltisch zeezout en lavameel. Zoals gezegd: als je bodemleven in goede conditie is, kun je volgens mij een goede en gezonde opbrengst van je land halen. Onze ligboxenstal is vrij nieuw; die voldoet al aan de biologische normen. We houden wel rekening met een daling van de melkproductie. De koeien geven nu gemiddeld 9.000 liter melk, we hopen dat de productiedaling bij maximaal 1.500 liter per koe blijft.“

Auke Stremmer: „Er komt een moment waarop de bodem meer vraagt dan je kunt bieden. Dat is het omschakelmoment. Ik wil daarom

meer met klaver gaan werken, om meer stikstofbinding uit de lucht te halen. We hebben een deel van het areaal ingezaaid met een gruttomengsel. We hebben dat land onlangs gemaaid en er stond ontzettend veel gras op. Maar ik ga niet al mijn percelen met klaver inzaaien, je moet een koe daar ook niet mee overvoeren. Wat de melkproductie betreft, is het maar net wat je van de koe vraagt. We zijn bezig een ander soort koe te fokken, door in te kruisen met de Groninger Blaarkop, het Fries-Hollandse ras en Brown Swiss. We hebben tevens een paar goede Holstein-koefamilies, met veel inhoud. Met zulke koeien red je het ook.“

Tijdens de omschakeling ga je op zoek naar optimalisatie van grond en koeien, vertelt Arnoud van der Wijst. „Waar we in het verleden zochten naar zoveel mogelijk melk, zoek ik nu naar de hoeveelheid melk die een koe goed aankan. Dat betekent dat de melkproductie daalt. Wat het land betreft, zal de grond zonder kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen een nieuw evenwicht zoeken om voldoende te produceren met drijf- of stalmest. Dit resulteert wel in een lagere productie per hectare.“

Dit zeggen de specialisten: „Bij afbouw van kunstmest en extensivering van de veestapel wordt het N-aanbod per hectare lager. Hierdoor neemt de productiviteit van de grond af. In de eerste jaren kan dit stress op het land opleveren. Biologische boeren hebben ervaren dat het land circa vijf jaar nodig heeft om in een nieuw evenwicht te komen. Opbrengstderingen in de melk kunnen oplopen tot 25 procent. Maar met een veestapel die 7.500 kilo melk produceert, met 1.500-1.700 kilo krachtvoer en niet al te veel

Borgstellingsfonds

Staatssecretaris Martijn van Dam is bezig ruimte te creëren voor de financiering van kosten gedurende de omschakeling van een gangbare naar een biologische bedrijfsvoering. Voor melkveebedrijven zijn dit meestal de kosten van de eerste twee jaar vanaf de certificering van het land.

Veel gangbare bedrijven zitten door de lage melkprijs in een krappe liquiditeitspositie. Omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering kan op langere termijn perspectief bieden, maar door de omschakelkosten kan de liquiditeitspositie onder druk komen te staan, legt bedrijfsadviseur Kees Water van Ekopart uit. „Bij financiering van de extra lopende exploitatiekosten door de bank kan dan noodzakelijk zijn.“ Bij een goed toekomstperspectief en een goede zekerheid levert dit niet al te veel

problemen op, zegt Water. Het wordt lastiger voor bedrijven die minder zekerheden hebben. „Dat kunnen traditionele pachtbedrijven zijn, bedrijven met al een zware financiering en startende ondernemingen. Ook voor relatief intensieve melkveebedrijven, die de omschakeling op basis van een samenwerking willen aangaan met biologische akkerbouwbedrijven, kan het moeilijker zijn. Dit extra land levert namelijk geen zekerheid op“, stelt Water. Met de vernieuwde Borgstelling MKB-landbouwkredieten, die per 1 januari 2017 wordt opengesteld, kunnen deze bedrijven extra ruimte krijgen. De omschakelaar hoeft de borgstelling niet zelf aan te vragen, dat verloopt via de bank. In alle gevallen geldt dat er bij omschakeling voldoende toekomstperspectief moet zijn.